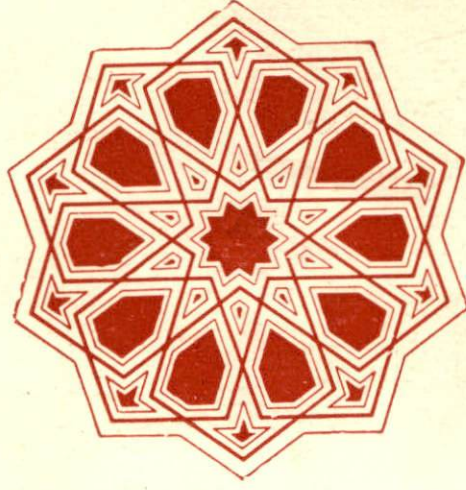

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

III-IV

1954

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

Yıl: 1954

Cilt : 3, Sayı: III-IV

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

III-IV

1954

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 4

İ Ç İ N D E K İ L E R

BALTACIOĞLU, İSMAYIL HAKKI : <i>Allah</i>	1
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Sema'-ı Semavi</i>	19
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Garbın Mevlâna Görüşü</i>	27
YURDAYDIN, DR. HÜSEYİN GAZİ : <i>İslâm Resminin Menşeleri ve Başlangıçları</i>	31
ORAL, M. ZEKİ : <i>Ahi Ahmet Nahçıvani Vakfiyesi</i>	57
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Din'de Sembolün Fonksiyonu Nedir?</i>	67
DOĞAN, LÜTFİ - YAŞAR KUTLUAY (çev.): <i>Hasan Basri'nin Kader Hakkında Halife Abdülmelik b. Mervan'a mektubu</i>	75
POLIAK, A. N. (çev. BAHRIYE ÜÇÖK) : <i>Samî Doğunun Araplaştırılması</i>	85

BİBLİYOGRAFYA :

KÖYMEN, DOÇ. DR. MEHMET ALTAY : <i>Gök Türk Kağanlığı adlı bir yazı münasebetile bazı mülâhazalar</i>	103
SCHIMMEL, PROF. DR. ANNEMARIE : <i>Numen. International Review for the History of Religions</i>	119
ALFRED BERHOLET : <i>Wörterbuch der Religionen</i> (Prof. Dr. Annemarie Schimmel). 122	
TAHSİN ÖZ : <i>Topkapı Sarayında Fatih Sultan Mehmet II.ye ait eserler</i> (Dr. Bahadeddin Ögel).....	123

Tahsin Öz, *Topkapı Sarayında Fatih Sultan Mehmet II. ye ait eserler,* Türk Tarih Kurumu yayınlarından, XI. Seri No. 3. Ankara 1953, 38 s., 68 levhada, 16 renkli, 73 siyah resim ve 11 plân.

Topkapı Sarayı Müzesindeki Fatih Sultan Mehmet II. ye ait eserleri toplu bir halde ihtiva eden bu kitap itina ile basılmış güzel bir albüm olması bakımından 500 üncü fetih yıldönümünde büyük bir ihtiyacı karşılamıştır. Yalnız şunu ilâve etmek isteriz ki metin kısmında ilmi bir eserin ifadesini, kat'i ve ihtiyatlı bir lisanı bulamadık. Bu sebeple tashihi edilmesi icabeden bir çok yerlerin bulunduğunu da söylemeden geçemeyeceğiz. Meselâ s. 31 de şöyle denmektedir: "Elbiseler Uygur devri din adamlarının giyinişi ile benzerlik göstermektedir." Halbuki bu elbise meselesi henüz Uygur sahasının müte-hassıslarınca dahi halledilmiş değildir. Hangileri Uygurlar devrinde, hangileri Uygurlardan evvel giyinişti. Bunu bilmiyoruz. Gene aynı sahifede Res. 81 "Gülen üçler" diye adlandırılmaktadır. Ben bu minyatürü "Ağlayan üçler" diye adlandırsam sayın Tahsin Öz'ün benim fikirlerimi ilmi delillerle reddedemeyeceği aşikârdır. Eserde böyle müphem ifadeler pek çoktur. Burada yalnızca bir husus üzerinde duracağız.

Müellif eserinin 31 inci sahifesinde, Lev. LXIII, res. 82 hakkında şöyle demektedir: "Sözü geçen asırlara ait olan bu gravürün Cengiz Han'ı veya Fatih'i temsil etmesi muhtemeldir". Bu fikri üç bakımdan mütalea edeceğiz :

1— Sözü geçen asırlar için birkaç satır yukarıda "14-15 inci yüzyıllar" denmektedir. Fikrimizce "200" sene gibi bir kronoloji aralığı —batı tâbirlerince terminus post ve ante quem— değil beş asır evvelisi için, Sümer tarihinin ilk devirleri için bile fazla görülmektedir.

2— Eserin Cengiz Hanla ilgisi hiç varit değildir.

3— Eserin Fatihle ilgisi bulunup bulunmadığını tetkik etmeden önce, sağ alt köşesindeki "El Gran Turco" yazısının mahiyetini incelemek icabederdi¹. Aynı yazı, Bizans imparatoru VIII. Johannes Paleologos'un bir İtalyan san'atkârı tarafından ağaç üzerine oyulan portresinde de vardır². Vaktile Berlin'de bulunan bu eserin Lippmann tarafından neşredilmiş fotoğrafı ile Topkapı Sarayındaki bu gravürü en ufak çizgilerine kadar mukayese ettik. Aralarında bir fark göremedik. Bu ağaç eser üzerinde, Gentile Bellini'nin en güzel biyografisini yazan Thuasne da fikirler ileri sürmüştür³. Bu mesele Josef von Karabacek tarafından yeniden ele alınmış ve sayın Tahsin Öz'ün de görmeği ihmal etmemesi icabeden meşhur eserinde hülâsa edilmiştir⁴. Bu tetkiklerden anlamaktayız ki VIII. Johannes Paleologos'un Pisano tarafından yapılan bir portresi, sonradan mahiyetini değiştirerek bir Türk hükümdarı olarak kabul edilmişti. Sultan Cem'in bir portresi de bu esere benzemektedir⁵. Thuasne, Cem'in portresine dayanarak bir kronoloji tesbitine de muvaffak olmuştur. Her iki eserin de XV. asrın sonuna ait olmaları çok muhtemeldir⁶. Topkapı Sarayı Müzesindeki bu kopya Berlin'deki ağaç portre ile aynıdır. Hangisinin orijinal veya hangisinin daha eski olduğunu bilmiyoruz.

Eserin bütün noksanlarına rağmen bu önemli yıldönümü için böyle bir albümü itina ile hazırlatarak basan Türk Tarih Kurumuna teşekkür etmeği borç bilirim.

Aynı albüme A. Pollaiuolo'nun bir eserinin kopyasını da bulmaktayız. Bu eserin İstanbul'a ne zaman gelmiş olduğunu tesbit etmek müşkülse de eserin orijinali XV. asrın son çeyreğine aittir.

Yavaş yavaş elde edilmekte olan bu deliller albümü tarihlemeğe yarayacaktır.

ZUSAMMENFASSUNG *

Hier möchten wir einige Worte über die Erwägungen des Herrn Tahsin Öz, die er über eine Gravüre in seinem Buche "Topkapı Sarayında Fatih Sultan Mehmet II. ye ait eserler" publiziert hat, aussprechen (Tafel XIII, 82). Der Autor meint, diese Gravüre stamme aus dem 14.-15. Jahrhundert

¹ Müellif resimdeki yazıyı "El Grand Turco" diye yazarak kendisi fazladan bir "d" ilâve etmiştir. Metinde ise "Grand Turc" olarak geçmektedir.

² E. Lippmann, Jahrbuch der Königlich Preussischen Kunstsammlungen, II, s. 217 vd.

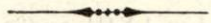
* Almanca hülâsa Bn. Mihin Eren tarafından yapılmıştır.

und fügt hinzu, dass sie entweder Cengiz Han oder Fatih gehöre (S. 31). Herr Tahsin Öz hat wahrscheinlich bisher nicht gesehen, dass sich die Beischrift "El Gran Turco", auf einem Berliner Holzschnitt, der vor einem halben Jahrhundert publiziert wurde, schon befand ^{2, 3, 4}. Wenn diese beiden Exemplare, die sich im Berliner und Topkapı Museum befinden, sorgfältig verglichen werden, so stellt es sich heraus, dass sie bis auf das Kleinste einander ähnlich sind. Thuasne hält es, nach einem Vergleich des Berliner Holzschnittes mit einem Porträt von Sultan Cem, für möglich, dass es Werke der letzten Hälfte des XV. Jahrhunderts sind ⁵.

Die Gravüre, die sich im berühmten Sultan Yakup Bey Album —nach Tahsin Öz Fatih Album— No 2153 im Topkapı Sarayı Museum befindet ist für die Datierung des oben genannten Albums sehr wichtig. Abb. a

Im selben Album ist auch eine Copie eines Werkes von Pollaiuolo vorhanden Abb. a Ich bin Herrn Prof. Kaufmann (Köln) und seinem Schüler Herrn Winner sehr dankbar dafür, dass sie mir geholfen haben, den Zusammenhang dieses Werkes mit dem des A.Pollaiuolo festzustellen. Es ist möglich, dass beide Werke zur selben Zeit auf die selbe Art in Istanbul eingetroffen sind. Das Werk von Pollaiuolo und das Porträt von Johannes VIII. Paleologos sind höchstwahrscheinlich Ende des XV. Jahrhunderts nach Istanbul gekommen.

DR. BAHAEDDİN ÖGEL

ZUSAMMENFASSUNG

³ L. Thuasne, Gentile Bellini et Sultan Mohammed II, Paris 1888, s. 37. Bu portre diğer eserlerde de neşredilmiştir. Bk. Delaborde, La gravure en Italie avant Marc-Antoine, Paris 1883, s. 147.
⁴ Abendländische Künstler zu Konstantinople im XV. und XVI. Jahrhundert, Wien 1918, s. 38 vd.
⁵ Thuasne, yapan sanatçıların da aynı olduğunu söyler. aynı eser, s. 37-38.
⁶ Aynı eser, s. 38.

b. A. Pollaiuolo'nun "Herakles ve Hydra" adlı tablosunun kopyası

a. VII. Johannes Paleologos'un portresinden mülhem bir gravür

(Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Ktb. 2153 Nu. 11 albümden)